

Grundläggande bluesgrepp

Bluesen föddes inte på en dag, och att lära ut den låter sig inte göras i en artikel. Men om du funderar på att börja spela bluesgitarr har du här en introduktion i ämnet med grundläggande stilgrepp och musiklyssningstips.

Text: Gunnar E Olsson
Foto: Fredrik Svensson

Att skriva en artikel om hur man spelar blues faller egentligen på sin egen orimlighet. Som nästan all folkmusik bygger den på en ”muntlig tradition”. Man lyssnar på andra, ser hur de spelar och tar till sig det som är bra eller passar ens eget kynne.

Detta gällde i bluesens barndom, och det gäller än idag. Låtarna gick i arv från musiker till musiker; man ändrade lite här, lade till en fras där, och skapade på så sätt ett eget uttryck. Det märks tydligt hos de gamla klassiska bluesherrarna, där både melodier, fraser och textelement ofta lånades friskt. Det är en anledning till att det är svårt att fastställa någon kompositör till vissa av låtarna. De har liksom alltid funnits där. (Vi pratar nu om första hälften av 1900-talet.)

Likadant var det på 60-talet, då många band (ofta vita) lånade från sina svarta bröder, ibland utan att vara så noga med att uppge källan. Typexempel är Led Zeppelins första plattor, där Plant och Page lånat stora partier av både texter och riff och sedan angett sig själva som upphovsmän. Det ledde dock till en rättstvist som medförde att några av låtarna i senare tryckning fått ändrade kompositörer.

En svensk som mycket träffande beskrivit detta fenomen är Pugh Rogefeldt. I *Jag har en guldgruva* sjunger han: ”Jag har hittat en guldgruva. Jag har stulit en guldgruva. Varför inte göra som min färgade bror och gräva guld med en spade av blues?”

Alla hade inte den självinsikten på 60-talet. Det man gjorde var i alla fall att man lyssnade, och lyssnade … Det är just detta som bluesen handlar om. Och det är också det enda sätt som jag tror att alla stora bluesartister någonsin har lärt sig att spela på. Eric Clapton var en fanatisk Robert Johnson-lyssnare, Peter Green lyssnade på BB King och Gary Moore på Peter Green. Han köpte till och med Greens gamla Les Paul.

Att försöka ta sig an bluesen via noter kan funka, men det blir sällan äkta eller bra. Man måste inte var blind, lytt och halt och ha mörkt skinn för att spela blues på rätt sätt, men det underlättar om man har levat och upplevt musiken. Noter ger ingen ”skit under naglarna”, en av bluesens viktigaste beståndsdelar.

LYSSNA OCH LÅNA

Man ska alltså lyssna på så mycket bra bluesmusik som man bara orkar. Lyssna, planka och sedan göra det till något eget. Ett bra sätt är att sitta med en musikspelare och försöka härma det man hör. Något som fungerar ännu bättre är att hänga längst framme vid scenkanten, låsa blicken på gitarristen i favoritbandet och kolla hur han gör när han spelar sina olika fraser, komp och fills. Så gjorde man förr; idag har kanske YouTube tagit över efter den lokala folkparksscenen.

Bland det första man prövar på när man lär sig spela gitarr är vanligen någon sorts tolvtakters blues. Det handlar ju ofta om endast tre ackord och det är sällan särskilt mariga grepp att bemästra. Och har man lärt sig att kompa en, har man genast massor av låtar som man kan lägga till repertoaren.

Blues är ju annars en musikform som lämpar sig bäst att framföras live och gärna tillsammans med andra musiker – med en dator är det svårt att få till svänget och de spontana improvisationerna.

GRUNDELEMENT

I ett bluesband är det två personer som är särskilt viktiga för helheten: basisten och trummisen. Fixar de en stadig grund att stå på, så är resten lätt som en plätt, men fallerar den ena eller andra så

låter det lätt fyrkantigt.

Det finns massor av olika varianter av blusen; det kan handla om alla varianter av 8-, 12- eller 16-takters blues i alla möjliga tempon. Men för enkelhetens skull tänker vi oss att vi försöker göra en 12-takters ”slow (low-down and dirty) blues” i 6/8-takt. Det viktigaste är då att både basisten och trummisen kan sätta den sega shuffle/swing som är så karakteristisk för bluesen. De typiska dubbelslagen på baskaggen och i basen ska vara helt synkade, och det sega ”back-beatet” ska hänga så man nästan ramlar omkull. Förslaget på baskaggen kan vara tämligen lätt, men ettan ska sitta som en smäck. Åttondelarna ska sitta på cymbal, eller hihat, och där kan man driva på rätt bra.

Ett misstag som en del basister (och trummisar) gör, är att de kör rakt på grundtakten och missar shuffle-känslan. Resultatet blir en halvtråkig, fyrkantig boggie-woogie, och det är inte det vi är ute efter.

Om ni vill höra hur det verkligen ska låta kan ni lyssna på till exempel radarparet John McVie och Mick Fleetwood, som har spelat tillsammans i närmare 45 år. På de tidiga albumen med Fleetwood Mac ger de flera goda exempel. En annan mästare på långsam blues-shuffle är vår egen Bosse Skoglund. Har man någon gång hört honom slå in en blues i ett hopplöst långsamt tempo har man vetat att det vankats skitig blues av bästa märke. Jag hörde honom spela åtskilliga gånger tillsammans med Per David ”Backbeat” Johnsson på bas, med Peps på sång och munspel och flera duktiga solister vid sidan om (Wellander, Ward, Tingberg, Ronander med flera). Bättre blir det inte! Det finns även där en del material utgivet på CD som man kan ha som referens, men tyvärr är det glest med liveinspelningar.

BEND THAT FUNKY BLUES STRING, WHITE BOY!

Och så var det förstås det där med själva bluesriffen och licksen. Som våra tre gitarrkollegor säger i intervjun härintill handlar det mycket om att lyssna, kopiera och samla ihop till ett eget uttryck. Ska man träna på skalor så finns det massor av böcker för detta. Dur- och mollpentatoniska skalor används flitigt av alla de stora gitarristerna, både var för sig och tillsammans. En bra utgångspunkt är att börja träna på mollpentaskalan. I tonarten C blir det: C, Eb, F, G och Bb. Den fungerar faktiskt bra både till dur- och mollblues. Lägger du till en sänkt kvint till mollpentan så har du genast en ytterst användbar bluesskala.

Sedan har vi de typiska bluestonerna: den sänkta tersen, sänkta kvinten och sänkta septiman. Alla dessa tre toner är lite ”ambivalenta” eller svävande till sin läggning, och man kan med fördel använda dem som utgångpunkt för ”bends”. Det blir ofta snyggt att just benda ner (cirka) ett halvt tonsteg och ha någon av dessa toner som målton. Som exempel kan man böja ett halvt tonsteg upp till sjuan innan man slår an strängen och sedan släppa ned den till en sexa. En liknande bend kan man göra från en kvint någonstans mellan den vanliga kvinten och den sänkta, och släppa ned den till en kvart. Just dessa bends som ligger på drygt ett halvt tonsteg (eller nästan ett helt) kan fånga mycket av de blåa toner som bluesen handlar om.

Hur får man då till snygga bends? Ja, vad som är snyggt är mycket en smaksak, så lyssna på en gitarrist du gillar och kolla hur han gör. Till en början ska man ta det lugnt innan man fått upp styrkan i fingrarna. Böj sakta och ta hjälp av så många fingrar du kan för att få kraft. Öva på själva böjmomentet, tryck strängen uppåt

(emot dig) och släpp sedan ner den och låt den klinga hela tiden. Sjung gärna den ton du har tänkt böja upp till, så du har en målton i huvudet. Börja med att böja strängen ett halvt tonsteg någonstans mitt på halsen. När du känner exakt hur mycket du ska böja för att nå den önskade tonen kan du utöka böjen till ett helt tonsteg. Det kräver lite mer kraft och är lättast att göra på andra och tredje strängen. När du tycker att detta funkar kan du prova några band längre ned på halsen. Du kommer att upptäcka att du får ett betydligt större motstånd i strängen där nere, och som sagt: ta det lugnt i början så du inte överanstränger handen.

VARIERA MED VIBRATO

När du känner att du behärskar bends på ett bra sätt (det kan ta åtskilliga veckor) är det dags att lära sig ett snyggt vibrato, där fingrarna och framför allt handleden får arbeta. Kika på YouTube på hur BB King gör. Han har en bländande teknik på det här, men så har han också spelat sedan han var tolv år. Han fyller 86 i år så han har haft gott om tid på sig.

Börja även här övningen i lugnt tempo. Spela en ton och för greppfingret fram och tillbaka tvärsöver greppbrädan. Det behövs inga stora rörelser för att det ska höras, och du får ganska snart en vackrare och mer varierad ton. Öka succesivt tempot på vibratot tills du hittar den variant du själv är nöjd med. Kom ihåg att det ska sitta i handleden och att handen ska vara avspänd för att det ska bli riktigt bra. De flesta stora gitarrister har olika stilar på sitt vibrato, allt från Mick Taylors ganska långsamma till Danny Kirwans (gamla Fleetwood Mac) en aning nervösa, men mycket känsliga och snabba vibrato (kanske min egen favorit).

Eldprovet kommer när du ska kombinera dessa tekniker, alltså böja en sträng och sedan lägga på ett snyggt vibrato utan att tappa tonen. Det kan vara svårt i början, men som alltid: övning ger färdighet.

SLIDE OCH MUNSPEL

Slide är både benämningen på en rörelse där man låter ett föremål glida mellan olika toner utmed strängarna, utan att de trycks ner mot banden, och på själva föremålet. Föremålet är ofta ett rör av glas, mässing eller stål som träs på grepphandens lill- eller ringfinger. Ursprungligen använde man den avslagna halsen från en speciell typ av vinflaskor, vilket gav tekniken namnet bottle-neck.

En del gitarrister använder en normalstämd gitarr för slidespel, andra stämmer om den i olika öppna ackord, ofta D, G, A eller E. Det finns massor av litteratur i ämnet, både i bokform och på nätet, men missa inte att lyssna på David Lindley och Ry Cooder om du vill höra riktigt musikaliskt slidespel. Eller kolla hur Jeff Beck gör – utan att stämma om gitarren.

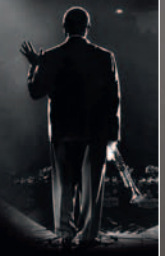
Munspel hamnar kanske lite utanför ämnet, men jag vill nämna det ändå. I munnen på en mästare är det nämligen ett underbart uttrycksfullt instrument för blues. Vi har flera begåvade munspelare i Sverige, som Peps Persson och Mats Ronander. Går vi till andra sidan Atlanten har vi båda versionerna av Sonny Boy Williamson (den yngre och äldre), Little Walter, Big Walter Horton, Howlin' Wolf, Taj Mahal, Paul Butterfield, Slim Harpo, John Popper – ja, listan kan göras hur lång som helst. Många av dem är även begåvade vokalister, så lyssna både på hur de sjunger och spelar munspel. Är du intresserad finns det utmärkta munspelsskolor i bokform, men det bästa är att hitta någon gammal bluesräv som kan lära dig grunderna. Har du väl lärt dig hur man suger (ja, det blir mer suga än blåsa) och får till en hyfsad ton, är det bara att öva och öva ...

LYSSNA PÅ KLASSIKERNA!

Med klassikerna menar vi idag både de gamla svarta farbröderna som kanske inte längre är med oss och de yngre efterföljarna, både svarta och vita, som dök upp på 60-talet (som även dessa saknas i stor utsträckning idag). För att göra det lite lättare för er har vi listat några favoritplattor på nästa sida. Köp dessa! De borde finnas i varje seriös musikers skivsamling – i alla fall om man vill lära sig spela blues.

Slutligen: kolla på Martin Scorseses bluesserie på DVD. Min favorit är regissören Mike Figgis berättelse om när bluesen kom till Storbritannien: *Red, White and Blues*. En ren njutning från första stund! ***mm***

Tema: Jazz & Blues

REKOMMENDERAD BLUESLYSSNING

På CD:

Robert Johnson: *Cross Road Blues (1937)* från *King of the Delta Blues Singers*

B. B. King: *Sweet Little Angel* (1965) från *Live at Regal*

John Mayall with Eric Clapton: *Have You Heard* (1966) från *Bluesbreakers*

Cream: *Spoonful* (1966) från *Fresh Cream*

John Mayall's Bluesbreakers: *The Super-Natural* (1967) från *A Hard Road*

Jimi Hendrix: *Red House* (1967) från *Are You Experienced*

Taj Mahal: *Checkin' Up On My Baby* (1968) från *Taj Mahal*

Peps & Blues Quality: *Sad Night Is Fallin'* (1968) från *Sweet Mary Jane*

The Electric Flag: *Texas* (1968) från *A Long Time Coming*

Fleetwood Mac: *Need Your Love So Bad* från *Live at the BBC* 1968 och *The Pious Bird of Good Omen*

Led Zeppelin: *Since I've Been Loving You* (1970) från *Led Zeppelin III*

Ulf Lundell & Nature: *Lilla Anette* (1976) från *Natten hade varit mild och öm*

Muddy Waters: *I Want To Be Loved* (1977) från *Hoochie Cochie Man*

Jeff Beck: *Brushing with the Blues* (1999) från *You Had It Coming*

På DVD:

Red, White and Blues (2003): En film om bluesens intåg i Storbritannien